

ACTIEPLAN AALTJESBEHEERSING FASE 2

1 INLEIDING

De bodemgezondheid is de laatste jaren steeds verder onder druk komen te staan door toename van de problemen met aaltjes. Telers lopen daardoor schade op door verlies van opbrengst in kilo's en kwaliteit. Bij besmetting met quarantaineorganismen wordt de teelt van vermeerderingsmateriaal belemmerd. Bij de beheersing van aaltjesproblemen is vruchtwisseling een belangrijke spil, met veel aandacht voor monitoring, preventie en waar nodig ondersteund door bestrijdingsmaatregelen. Daarvoor is veel kennis nodig. Het is gewenst om reeds beschikbare kennis te verspreiden in de vorm van praktische handvatten en nieuwe kennis te ontwikkelen. Daarbij is het belangrijk om te kijken naar alle gewassen die elkaar in een vruchtwisseling tegen kunnen komen, zowel akkerbouw-, groente- als bolgewassen.

Om de aaltjesproblematiek aan te pakken is in 2005 op initiatief van het Productschap Akkerbouw (PA) en LTO Nederland het Actieplan Aaltjesbeheersing gestart. De afgelopen 4 jaar is in het kader van het Actieplan, en gefinancierd door het PA en het Productschap Tuinbouw (PT), samen met telers, handel, verwerkende industrie, gewasbeschermingsmiddelenhandel, bemonsterende instanties, onderzoek, overheid en voorlichting een reeks activiteiten uitgevoerd om aaltjesproblemen beter beheersbaar te maken. Eind 2008 is de eerste fase van het Actieplan afgelopen. Op 12 juni 2008 is in een workshop met betrokkenen bij het Actieplan en vertegenwoordigers van de akkerbouw-, groenten- en bollensector de huidige fase van het Actieplan geëvalueerd en is gediscussieerd over een vervolg van het Actieplan en de prioriteiten die daarin gesteld moeten worden. Op basis van de resultaten van de workshop en geadviseerd door de begeleidingscommissie Onderzoek, de begeleidingscommissie Kennisoverdracht en de Aaltjesadviescommissie is de stuurgroep van het Actieplan tot een voorstel voor Actieplan Aaltjesbeheersing Fase 2 gekomen. In deze notitie worden de kaders en prioriteitstelling voor Actieplan Fase 2 weergegeven inclusief de voorgestelde begroting en financiering.

2 VOORSTEL VOOR ACTIEPLAN AALTJESBEHEERSING FASE 2

Op 12 juni 2008 zijn in een workshop met betrokkenen van het Actieplan en vertegenwoordigers van de akkerbouw-, groenten- en bollensector de resultaten van de eerste fase van het Actieplan geëvalueerd en is gediscussieerd over een vervolg. De tot nu toe bereikte resultaten werden positief ontvangen. Er werd echter ook geconstateerd dat nog steeds nieuwe kennis nodig is en daarnaast vooral ook aandacht voor de handvatten waarmee de teler die kennis ook daadwerkelijk toe kan passen op zijn bedrijf en voor eenduidigheid in de boodschap die naar de praktijk gaat. Er is bij de betrokken partijen voldoende draagvlak voor Actieplan Fase 2 en er heeft afstemming plaatsgevonden over de prioriteiten die daarin gesteld moeten worden. Deze prioriteiten komen deels ook overeen met onderzoekswensen die via de programmeringscyclus van het PA zijn geïnventariseerd. In het hieronder beschreven plan van aanpak voor Actieplan Fase 2 zijn al deze prioriteiten geïntegreerd. De kernvraag die op 12 juni steeds weer naar voren kwam was: "Hoe krijgen we de kennis bij de boer, met name de boer die denkt dat hij geen probleem heeft?". Daarnaast werd het belang benadrukt van eensgezindheid over schadedrempels en goede standaarden voor monsternamen, analyse en communicatie van uitslagen.

Dit zijn zaken waarmee al in de eerste fase van het Actieplan in de Aaltjesadviescommissie (AAC) een begin is gemaakt. De AAC kan daarmee ook in het vervolg van het Actieplan een belangrijke rol spelen.

3 DOELSTELLINGEN ACTIEPLAN FASE 2

De hoofddoelstellingen voor de Actieplan Fase 2 zijn onveranderd gebleven:

1. Continuïteit van teelten waarborgen;
 2. Gebruik van middelen waar mogelijk beperken;
 3. Problematiek gecoördineerd aanpakken met alle belanghebbende partijen samen.
- Doelstelling 2 is ondergeschikt aan 1.

In Actieplan fase 2 zal aan dezelfde thema's worden gewerkt als in de periode 2005-2008 om zo de bovenstaande hoofddoelstellingen te kunnen realiseren. Per thema zijn opnieuw prioriteiten vastgesteld, waaraan gewerkt zou moeten worden om de doelstelling voor het thema te kunnen bereiken.

De thema's zijn

1. Preventie;
2. Monitoring;
3. Beheersing;
4. Effectieve bestrijding;
5. Bewustwording en Kennisoverdracht.

4 PRIORITEITEN PER THEMA

Hieronder is per thema aangegeven welke onderwerpen prioriteit hebben gekregen binnen Actieplan fase 2. Een deel van de onderwerpen was al een prioriteit in de eerste fase van het Actieplan en er zijn nieuwe bijgekomen. Een aantal van de prioriteiten wordt ook ondersteund door specifieke onderzoekswensen uit de PA onderzoeksprogrammering. Waar dit het geval is zijn deze onderzoekswensen vermeld (ook voor oude onderzoekswensen uit de PA programmering van 2005 t/m 2008, voor zover die nog niet zijn ingevuld met projecten). Op basis van deze prioriteitstelling vindt ook afstemming plaats met het door LNV gefinancierde Beleidsondersteunend Onderzoek Cluster Plantgezondheid voor de periode 2009-2011. De onderwerpen die eventueel in aanmerking komen om in het Cluster Plantgezondheid te worden opgepakt, zijn aangegeven. Lopende en reeds afgeronde projecten (periode 2005-2008) van het Actieplan en van het LNV Cluster Plantgezondheid zijn ook weergegeven (per onderwerp).

Thema 1: Preventie	Prioriteit
Iedereen stelt alles in het werk om te voorkomen dat aaltjes worden geïntroduceerd of zich verder kunnen verspreiden.	
<ul style="list-style-type: none"> • Beleving van risico's; regionale verschillen, risicovoorlichting regionaal benaderen; informatie over economische schade gebruiken om risico's beter inzichtelijk te maken; folders; 	Hoog Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • Hoe schoon is veilig? aaltjesvrij uitgangsmateriaal; waar ligt de grens (veilig of niet) en welke instrumenten gebruik je om te zoeken? 	Middel
<ul style="list-style-type: none"> • Bedrijfshygiënische maatregelen; rekenen aan de risico's van slechte bedrijfshygiëne (schade) en wat maatregelen kunnen opleveren; protocollen voor loonwerkers; folders; artikelen; demo's 	Middel

<ul style="list-style-type: none"> • Verspreiding via machines, wind, water, etc; rekenen aan de verspreidingsrisico's (en schade) en wat maatregelen kunnen opleveren; folders; artikelen; demo's (open dagen); Reeds lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ LNV: BO-6-5: Verspreiding van quarantaine-organismen (Globodera); 	Middel Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • M. chitwoodi problematiek; Reeds lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ LNV: BO-6-5 Kosten-analyse opties gebiedsafbakening voor Meloïdogyne-vondsten. 	Middel Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • Aaltjesverspreiding via sorteer- en restgrond; rekenen aan de verspreidingsrisico's (en schade) en wat maatregelen kunnen opleveren; folders; artikelen; 	Laag

Thema 2: Monitoring	Prioriteit
<p>Er is inzicht in de verspreiding van besmettingen (landelijk en op bedrijfsniveau) en er zijn goede bemonsterings- en detectiemethoden beschikbaar om besmettingen te detecteren.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Bemonsterings- en detectiemethoden; met name bemonsterings-systeem voor vrijlevende aaltjes verbeteren (lieft één betaalbaar systeem); innovatie van spoel- en separatiemethoden; ringonderzoek uitbreiden met moleculaire technieken; Reeds lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Opsporingsmethoden Meloïdogyne; looptijd 2008-2010; ➤ LNV: BO-6-4 Bodemindicatoren voor meten van bodemgezondheid; ➤ LNV: BO-6-4 Combi-bemonstering; ➤ LNV: BO-6-5 Modelontwikkeling voor bemonsteringsstrategieën (Globodera); Onderzoekswens PA: <ul style="list-style-type: none"> ○ 2006: Bemonsteringsmoment vrijlevende aaltjes (incl. incubatie); 	Hoog Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • Uniformiteit uitslagen van grondonderzoek aaltjes; aandacht aan blijven besteden in AAC (zie Thema 3); 	Middel
<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring van aaltjes; landelijke verspreiding is reeds gemonitord; monitoring niet opnieuw uitvoeren maar telers stimuleren om te (laten) bemonsteren (sponsoring eerste monster, eventueel via intermediair); Reeds lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Monitoren nulsituatie: afgerond in 2007; ➤ Meloïdogyne survey pootgoed; afgerond in 2007; ➤ LNV: BO-6-5 Onderzoek naar het rassenconcept van stengelaaltjes in Nederland; ➤ LNV: BO-6-5 Onderbouwing inventarisatie aardappelcysteaaltjes: Inventarisatie virulentie binnen Nederlandse Globodera pallida populaties; 	Middel Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • Perceelvolgsysteem; maat voor opbrengend vermogen grond; slagingskans van teelt zo hoog mogelijk; niet richten op een APK voor grond maar op benadrukken belang van bemonstering; Reeds lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ LNV: BO-6-5 Teeltintensiteit en verwevenheid (trendanalyse grondgebruik); 	Laag Met LNV

Thema 3: Beheersing Optredende besmettingen kunnen worden beheerst, zodat schade wordt voorkomen of beperkt. Daarvoor is voldoende kennis beschikbaar over waardplantrelaties, epidemiologie van de aaltjes, schaderelaties en resistentie/tolerantie en deze kennis is ingebouwd in eenduidige adviezen.	Prioriteit
<ul style="list-style-type: none"> • Aaltjesadviescommissie; afstemming en eenduidigheid in bemonsterings- en detectiemethoden (deze zaken agenderen in het ringonderzoek), onderzoeksuitslagen, schadedrempels en advisering; 'Rode lampen' voortzetten (uitbreiden met andere aaltjes); Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Aaltjesadviescie; looptijd 2005-2008; 	Hoog
<ul style="list-style-type: none"> • Waardplantrelaties; simpele methode om schade te beperken of voorkomen; groenbemesters; japanse haver (gerst, tarwe) als vanggewas (P .penetrans, Trichodoriden); Tagetes (Trichodoriden); Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Deskstudie waardplantrelaties: afgerond in 2007; ➤ Waardplantrelaties geel bietencysteaaaltje; looptijd 2007-2008; Onderzoekswensen PA: <ul style="list-style-type: none"> ○ Effect van japanse haver (en gerst en tarwe) op aaltjespopulaties; wat is het perspectief? kennis inventariseren; 	Hoog
<ul style="list-style-type: none"> • Resistentie en tolerantie (met name ontwikkeling van toetsen); Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Snelle toetsmethode voor resistentie M. chitwoodi in bladrammenas; looptijd van 2006-2008; Onderzoekswensen PA: <ul style="list-style-type: none"> ○ Rasgevoeligheid van aardappel voor M. chitwoodi: artikel op basis van kennis uit met name ZON; ○ Gevoeligheid aardappelrassen voor P. penetrans: ontwikkelen tolerantietoets; ○ Trichodoridenschade in aardappelen en suikerbieten (rasverschillen): meenemen bij ontwikkelen tolerantietoets. 	Hoog Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • Schaderelaties en schadedrempels; aandacht voor schadedrempels moet risico op catastrofes verkleinen; schadedrempels combineren met risicoanalyses (kans op economische schade, vooral voor vrijlevende aaltjes); Meloidogyne en Trichodoriden (met name granen, maïs, vanggewas); Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Gevoeligheid van aardappelrassen voor kringrigheid (T. primitivus); afgerond in 2007; ➤ Beheersing Trichodoriden; Paratrichodorus pachydermus; looptijd 2005-2008; ➤ Schadeonderzoek T. similis: looptijd 2007-2010; ➤ Invloed maïs en vanggewas op populatie P. penetrans en volgteelt aardappel; looptijd 2007-2009; ➤ LNV: BO-6-4 Beheersing van het wortellesieaaltje P. penetrans; Onderzoekswens PA: <ul style="list-style-type: none"> ○ Opbouw vrijlevende aaltjes (incl. M chitwoodi) in granen; invloed stoppelbewerking, doodspuiten, grasopslag, vanggewassen; 	Hoog Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • Interacties tussen aaltjes en met overig bodemleven; invloed van omgevingsfactoren zoals bemestingstoestand; 	Hoog Met LNV

<ul style="list-style-type: none"> • Modelberekeningen tbv voorspellingen; epidemiologie van aaltjes (met name vrijlevende aaltjes) Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ LNV: BO-6-4 Overleving van wortelkobbelaaltjes; modellering en modelvalidatie; ➤ LNV: BO-6-4 Schaderelaties en populatie-dynamica van nematoden; ➤ LNV: BO-6-5 Natuurlijke afname van bodemgebonden Q-organismen (Globodera); Onderzoekswensen PA: <ul style="list-style-type: none"> ○ M. chitwoodi in de pootgoedteelt; artikel op basis van resultaten uit eerder onderzoek; 	Middel Met LNV
---	-------------------

Thema 4: Bestrijding Voldoende effectieve bestrijdingsmethoden en –middelen (inclusief alternatieven) ter ondersteuning van de beheersing.	Prioriteit
<ul style="list-style-type: none"> • Schoon beddegoed (bestrijdingsstrategieën); combinaties van middelen/maatregelen; Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ LNV: BO-6-2 Geïntegreerde beheersstrategie lelie (oa. P. penetrans) 	Hoog Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • Effectiviteit middelen (incl. ontwikkeling toetsmethoden); Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Invoed van Temik en rooidatum op vermeerdering van G. pallida op pootaardappel; afgerond in 2005; ➤ Inventarisatie bestrijdingsmethoden; afgerond 2007; ➤ Dieptewerking grondontsmetting; looptijd 2006-2008; ➤ Granulaatonderzoek op dalgrond en zavel; looptijd 2007-2009; ➤ Cystevrij maken pootgoed; looptijd 2007-2009; 	Middel
<ul style="list-style-type: none"> • Bestrijding stengelaaltjes (probleem neemt toe, rotte bieten); Onderzoekswensen PA: <ul style="list-style-type: none"> ○ Beheersing stengelaaltjes op zware grond; in overleg met bollen en groenten; 	Middel
<ul style="list-style-type: none"> • Alternatieve bestrijdingmethoden; Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Vanggewas aardappel in de praktijk; afgerond 2007; ➤ Praktijkrijp maken biologische grondontsmetting; afgerond 2008; ➤ Bestrijding Meloidogyne; looptijd 2006-2008; ➤ LNV: BO-6-2 Bodemgezondheid binnen bedrijfssystemen (monitoren bodemgezondheid); ➤ LNV: BO-6-2 Innovatie en management gewasbescherming ui (o.a. bodemweerbaarheid); ➤ LNV: BO-6-4 Alternatieve grondontsmettingstechnieken om aaltjes te bestrijden. 	Middel Met LNV

Thema 5: Bewustwording en Kennisoverdracht Betrokkenen zijn zich bewust van de ernst van de problematiek (inclusief economische gevolgen) en de kennis om deze te beheersen is in de vorm van praktische handvaten beschikbaar.	Prioriteit
<ul style="list-style-type: none"> • Bewustwording economische gevolgen (risico's) van aaltjesbesmetting; beschikbare informatie opnemen in brochures, artikelen (interviews telers, praktijkervaringen), workshops; hoe krijg je telers in actie? Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Financiële gevolgen aaltjesbesmetting; afgerond 2008; 	Hoog

<ul style="list-style-type: none"> • Kennisoverdracht beheersingsmaatregelen; artikelen; nieuwsbrief; folders (deels samen met Aaltjesadviescie – zie Thema 3); gruwelroutes; intermediaircursus; kenniskring; workshops; boer individueel benaderen (samen met bedrijfsleven); Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Begeleiding van telers met M. chitwoodi besmetting op percelen; looptijd 2006-2008; ➤ Aaltjeswijzer; looptijd 2005-2009; 	Hoog Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • Beslissingsondersteunende systemen (BOS) ontwikkelen; ook richten op een eenvoudig beslissingsondersteunend systeem voor telers op papier (eventueel digitaal, eenvoudig optimaliseringsprogramma) – een stappenplan (breed inzetbaar voor alle teelten en regio's); stappenplan mondt uit in Aaltjesmanagementplan op één A4 (samenvatting van totale aaltjesbeheersingsstrategie voor alle gewassen/aaltjesproblemen van een teler (actiepunten bij elkaar); systemen bij elkaar op kennisakker.nl; Lopende projecten: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Resultaten van onderzoek worden gebruikt om BOSsen verder te ontwikkelen; ➤ LNV: BO-6-2 Beslissingsondersteunende systemen (vrijlevende aaltjes en wortelknobbelaaltjes in Nemadecide, www.aaltjesschema.nl) 	Middel Met LNV
<ul style="list-style-type: none"> • Spade gebruiken voor kennisoverdracht m.b.t. duurzaam bodembeheer. 	Middel Met LNV

Communicatie

Op het gebied van communicatie worden voor de Actieplan Fase 2 de volgende activiteiten voorgesteld:

- 2 nieuwsbrieven per jaar met resultaten uit het Actieplan, ontwikkelingen in aaltjesbeheersing en tips voor de praktijk;
- Actieplanpagina op www.kennisakker.nl en www.productschapakkerbouw.nl;
- Resultaten van aaltjesonderzoek worden ook via sites van andere organisaties ontsloten (bijv. kennisnetwerken, Agrodis, uitvoerders projecten, Spade, FAB) ;
- Diverse artikelen vanuit onderzoeksprojecten;
- Persberichten;
- Workshop om Actieplan fase 2 te evalueren (in 2012 bij afsluiting Actieplan 2); ook telers bij betrekken.

Projectorganisatie

Om Actieplan Fase 2 goed te kunnen aansturen en voortgang van en samenhang tussen projecten te kunnen bewaken, wordt voorgesteld om de projectorganisatie in de huidige vorm te behouden:

- Stuurgroep.
Stuurt de voortgang van het Actieplan en de uitvoering door de projectgroep aan. De stuurgroep stelt als gedelegeerd opdrachtgever jaarlijks de werkplannen vast en beslist daarbij over inhoudelijke en budgettaire verschuivingen binnen en tussen projecten, binnen de door de financiers goedgekeurde kaders van het Actieplan en de begroting daarvan. Bestaat uit vertegenwoordigers van de financiers (PA en PT). 4 x per jaar.
- Projectgroep.
De projectgroep rapporteert aan de stuurgroep. De projectgroep heeft de algemene leiding over het Actieplan en coördineert de voortgang van, de communicatie over en afstemming tussen de projecten en stuurt de projectleiders aan. De projectgroep wordt geleid door het PA en bestaat verder uit een vertegenwoordiger van LTO Nederland (akkerbouw) en LTO Groeiservice (vollegroondsgroenten).

- Begeleidingscommissie Onderzoek.
Begeleidt alle activiteiten op het gebied van onderzoek. Adviseert de stuurgroep. Bestaat uit vertegenwoordigers van de telers, overig agrarisch bedrijfsleven, onderzoek en beleid. 2 x per jaar.
- Begeleidingscommissie Kennisoverdracht.
Begeleidt alle activiteiten op het gebied van kennisoverdracht (incl. kennisoverdrachtsactiviteiten van AAC). Adviseert de stuurgroep. Bestaat uit vertegenwoordigers van de telers, overig agrarisch bedrijfsleven, onderzoek en beleid. 2 x per jaar.
- Aaltjesadviescommissie.
Begeleidt de activiteiten van het project AAC en agendeert onderwerpen m.b.t. eenduidigheid van bemonsterings- en detectiemethoden en van onderzoeksuitslagen en interpretatie daarvan naar adviezen (schadedrempels) binnen het Actieplan (naar de stuurgroep) en naar het ringonderzoek van de laboratoria. Financiering van de uitgevoerde activiteiten valt onder het project AAC (Thema 3). Bestaat uit vertegenwoordigers van de telers, overige agrarische bedrijfsleven, adviesorganisaties, laboratoria, onderzoek en beleid. 2 x per jaar.

5 BEGROTING EN FINANCIERING VAN ACTIEPLAN FASE 2

Omdat de problematiek zich over alle teelten in de vollegrond uitstrekt, wordt voorgesteld dat zowel de akkerbouw als de vollegrondsgroenteteelt aan de financiering bijdragen zoals dat ook in de eerste fase van het Actieplan het geval was. De Commissie Teeltaangelegenheden van het PA heeft een budget van € 1.400.000,- gereserveerd voor een looptijd van 4 jaar (2009-2012). De vollegrondsgroentesector wordt verzocht om voor de Actieplan Fase 2 een budget van € 200.000,- te reserveren. Dit resulteert in een totaal budget van € 1.600.000,- voor 4 jaar. De bollensector was niet bij de eerste fase van het Actieplan betrokken maar wordt benaderd om te bezien of een bijdrage aan Actieplan Fase 2 mogelijk is. Daar waar mogelijk zal voor specifieke projecten weer worden geprobeerd cofinanciering te verkrijgen vanuit LNV voor activiteiten die op LNV-beleidssterrein liggen zoals quarantaineaaltjes, fytosanitaire aangelegenheden, risicobeleving, monitoring en fundamenteel onderzoek voor de verschillende thema's en voor kennisoverdracht. Waar dat relevant is zullen ook betrokken partijen uit het bedrijfsleven weer worden verzocht om een bijdrage aan de financiering.

Op basis van de prioriteitstelling van de onderwerpen, zoals beschreven in paragraaf 4, en de verdeling van die geprioriteerde onderwerpen over de 5 thema's stelt de stuurgroep voor om het budget via de onderstaande verdeling voor de verschillende thema's en de communicatie en projectorganisatie in te zetten. Voor wat betreft communicatie en projectorganisatie is daarbij uitgegaan van de kosten die daarvoor in de eerste fase van het Actieplan zijn gemaakt. Een deel van de budgetten voor de thema's wordt reeds ingevuld door een aantal projecten dat doorloopt na 2008.

De Commissie Teelt van het PA heeft besloten om de begroting aan te vullen met de resterende budgetten van de eerste fase van het Actieplan (ca € 275.000,-); die worden ook volgens onderstaande procentuele verhouding over de thema's verdeeld.

Thema	Budget PA	%	Budget PT	Doorlopende projecten (2009-12)
Preventie	100.000	7	Nader te verdelen	0
Monitoring	350.000	25		221.000
Beheersing	450.000	32		100.449
Bestrijding	250.000	18		77.000
Kennisoverdracht	175.000	13		16.273
Projectorganisatie En communicatie	75.000	5		0
Totaal	€ 1.400.000,-	100	€ 200.000,-	€ 414.772,-
	€ 1.600.000,-			

Wanneer de financiers groen licht hebben gegeven aan de voorgestelde aanpak voor Actieplan Fase 2 volgens bovenstaande begroting, zal gestart worden met de verdere uitwerking en invulling van projecten en financiën binnen het goedgekeurde kader en budget. De stuurgroep (met vertegenwoordigers van de financiers) beslist binnen deze kaders over aanbesteding en gunning van projecten en stuurt de voortgang van projecten aan. De stuurgroep kan naar aanleiding van voortschrijdend inzicht met betrekking tot de prioriteiten de verdeling van het budget over de verschillende thema's aanpassen (daarin geadviseerd door de begeleidingscies).